

svojí sudetoněmeckou stranou nepřispěl ke konsolidaci politických poměrů mezi našimi Němci. Není totiž hlavní, kolik Henlein dostane hlasů. Hlavní bude, jak po volbách odpoví na otázku: občánku, a co teď? Po volbách se Henleinova strana bude musiti rozhodnouti, chce-li pracovati kladně na půdě demokracie, či chce-li kopírovati metody, které na naše území nelze přenášeti. Rozhodne-li se Henlein pro práci po vzoru jiných politických stran, poznají jeho lidé, jak snadno jest slibovat, jak těžko jest však pracovat. Rozhodne-li se jíti proti demokracii, pozná, že československá demokracie jest dosti silná, aby odrazila tento útok. V každém případě Henleinova strana již před volbami nese si zárodek rozkladu.

V Železné Rudě došlo k incidentu, který velmi připomíná únos německého emigranta Jacoba ze Švýcarska do Německa. 27. dubna byl z československého území v Železné Rudě odvezen členy tajné německé policie Gestapo německý emigrant Lantesberger. Německo tvrdilo, že k incidentu nedošlo na československém území; tato skutečnost jest však naprosto přesně zjištěna. Čsl. vyslanec v Berlíně Mastný odevzdal proto protestní notu státnímu tajemníkovi v Berlíně šl. Bülowovi.

Na Slovensku Hlinka pohřbil myšlenku katolického bloku a vytvořil autonomistický blok pestrý nejen národnostně ale i nábožensky. Spojil se s narodniarem Razusem, evangelickým farářem; to svědčí o tom, že Hlinkovi na Slovensku nejde jen o věc katolicismu. Jest otázka, kolik Razus přivede Hlinkovi hlasů; skrovničké zastoupení, které dává Hlinka na kandidátce Razusově straně svědčí o tom, že Hlinka tento počet Rázusových hlasů neodhaduje vysoko. Jest totiž jisto, že mnoho evangelíků, kteří kdysi šli za evangelickým farářem Razusem, rozmyslí si jíti s katolíkem Hlinkou; v narodniarské straně nadto zápasí křídlo martinské s křídlem bratislavským. Dále se spojil Hlinka s Poláky, kteří se právě loučili s Malhommem, který velmi často zapomínal, že jest polským konsulem a že není agitátorem části našich Poláků; spojenectví s Kurtyakovci doplňuje pak velmi pestrý Hlinkův blok. Ze slovenské ludové strany vystoupil býv. ministr Gážík, který ve svém letáku dokazuje, že ludová strana nedovede konkrétně říci, co si představuje pod požadavkem autonomie.

Vyjednávání mezi Vatikánem a Československou republikou o provedení modu vivendi jest na dobré cestě; pokročilo tak daleko, že podstatná část modu vivendi, jmenovitě pokud se týká vnější delimitace hranic, bude v nejbližší době provedena. Další etapou bude vnitřní rozhraničení slovenských diecesí.

V. Gutwirth.

B. ZAHRANIČNÍ.

Konference ve Strese. — Odsouzení německého zbrojení v Ženevě. — Franko-ruské jednání o vzájemné pomoci a cesta min. Lavala. — Smrt maršála Pilsudského. — Přípravy dunajského paktu. — Německé zbrojení ve vzduchu a na moři.

Soustavné porušování páté části mírové smlouvy versailleské Německem, které svědčilo, že Hitler nemíní se již nechat omezovat po této stránce a hledí se státi v Evropě velmocenským faktorem prvního řádu, donutilo tři západní velmoci, aby zaujaly jednotné stanovisko proti tomuto rozmachu. Když angličtí státníci se okružní cestou Simonovou a Edenovou přesvědčili o neodvratnosti německého rozhodnutí a o vyhlídkách, jež poskytuje celková evropská situace, sešli se ministerští předsedové

i ministři zahraničních věcí Francie, Anglie a Itálie ve Strese, kde v úplné odloučenosti na Boromejském ostrově Isola Bella prodiskutovali do všech důsledků situaci, jak se jevila a učinili přiměřené usnesení. Anglie, až dosud úzkostlivě dbající, aby se nezavazovala a aby udržovala přesně rovnováhu mezi tendencemi německými a francouzskými, neváhala dáti zde najevo, že se přiřazuje k té straně, která hájí stav věci a tudíž mír a že nechce ponechat volnou dráhu snahám, které bezohledně stávající poměry ruší a nemohou tudíž konec konců vésti k ničemu jinému, než ke srážce. — Aktuálně bylo na programu, jak přizpůsobit nabídku, Německu učiněnou ve franko-britském prohlášení londýnském ze dne 3. února, když Německo jí svými jednostrannými akcemi vlastně podtrhlo celou politickou basi, na níž spočívala. Je možno ještě trvati na poskytnutí rovnoprávnosti ve zbrojení Německu, které bere si samo, co potřebuje, bez ohledu na ostatní, a tedy vlastně už nechce rovnoprávnost, nýbrž nadprávi? A co učiniti s Německem, kterému se rovnoprávnost nabízela jen v rámci všeobecného systému bezpečnosti, když ono tento systém tvrdošíjně odmítá a usiluje naopak o volnost pro své tvrdé lokty? Když problém byl takto postaven, otázal se přímo ze Stresy sir John Simon v Berlíně, zda Německo je ochotno spolupracovat na kolektivním zajištění míru i v tom případě, když jednotlivé státy mezi sebou uzavrou smlouvy o vzájemné pomoci na zajištění této bezpečnosti. To byl urgentní dotaz v poslední chvíli a poslední pokus zajistit aspoň minimum toho nezbytného pro možnost pokračování ve smírném jednání. — Německá diplomacie pochopila kritičnost okamžiku a učinila krok, který v první chvíli byl dokonce přeceňován ve smyslu úplného obratu, jako by se Německo dalo pod soustředěným tlakem velmocí na ústup. Ve skutečnosti ukázalo se, že nejde o nic jiného, než právě o chatrnou záchranu dalších možností, s německého hlediska vlastně jen o zabránění tomu, aby Anglie nebyla zatlačena úplně do okruhu států, budujících silnou defenzivu proti třetí říši. Německý ministr zahraničních věcí baron Neurath odpověděl totiž na dotaz Simonův, že Německo nemá nic proti tomu, aby jiné státy sjednávaly mezi sebou dvoustranné úmluvy o vzájemné pomoci v případě napadení, i když samo nemůže se zúčastniti všeobecného paktu tohoto druhu, jakým byl pro evropský východ projekt paktu Barthouova. Německo je však ochotno i při tom sjednati všeobecnou smlouvou se všemi sousedy na podkladě zásady neútočení a nepodporování útoku, jakož i okamžité konsultace v případě nebezpečí. — Konference ve Strese vyzněla pak kladně, ukazujíc světu jednotnou frontu tří západních velmocí v postupu k zajištění evropského míru. Tato fronta nepředstavuje uzavřený kruh, nepřístupný těm, kteří jsou venku, nebo přímo obkličující opoziční Německo. Přes zdůrazňování shody v názorech a odhodlání, hledí se zároveň ukazovat, že Německu je stále přístup otevřen a že jeho návrat do Společnosti národů je konečným cílem veškerého úsilí. Itálie hrála na konferenci přední roli, jak bylo vyznačeno již předsednictvím Mussoliniho, a je povolána v evropské konstelaci, jak se tu utvářela, k odpovědným funkcím. Mussolini nahlíží správně, že pro omezení německé expanse je nezbytná i dohoda ve střední Evropě mezi menšími státy podunajskými, to znamená konkrétně, mezi Malou dohodou a Maďarskem a Rakouskem. Maďarsko a Rakousko patří k užší klientele Mussoliniho, který arci nyní v této snaze musí býti připraven na značné překážky. Maďarsko od jeho protekce očekávalo zcela jiné výsledky. Hledalo v Itálii oporu pro své tendence revisionistické, a Itálie opravdu v době sjednání spolku s Maďarskem také právě tyto tendence byla ochotna

podporovat (rok 1927). Nyní za podstatně změněné situace, kdy německý tlak od severu je hlavním nebezpečím jak pro střední Evropu, tak pro Itálii samotnou, musí římská diplomacie odstavit všechny vedlejší zřetele před tím jediným: vybudovat hráz proti přívalu germanismu. Otázka, jež se formuluje v této situaci, zní: Bude Maďarsko ochotno podporovat Itálii v politice protiněmecké jako bylo ochotno podporovat ji v její tendenci protimalodohodové a protifrancouzské? Provede Maďarsko celou tu změnu fronty s Itálií, když za to ještě má slevit ze své vlastní oposice proti Malé dohodě a hledět se s ní dohodnout? Mussolini chtěl řešit tuto otázku novými sliby Maďarům, zejména povolit jim zbrojení po vzoru německém, zbavit je „ponižujících“ závazků mírové smlouvy trianonské. Nebude to již část slíbené revise? Ve Strese ostatní velmoci neměly námitky proti tomuto soustu pro Maďarsko a Rakousko, tím méně, že samy přes všechny protesty přijímaly uvolnění se Německa jako fait accompli a neměly tudíž úmyslu brániti ostatním státům, aby legální cestou došly k témuž výsledku, jež Němci si opatřili vzpourou. Francouzský ministr zahraničí Laval uvedl ovšem, že to je otázka, týkající se v první řadě zájmů maďarských sousedů, takže není možno rozhodovati zde s definitivní platností, dokud nebyli slyšeni. Státy malodohodové ozvaly se také ihned v zápětí, a ministr Laval musil jim dáti zvláštní ujištění, že ve Strese nestalo se opravdu nic, co by řešení otázky znovuvyzbrojení států, mírovými smlouvami ve střední Evropě odzbrojených, prejudikovalo.

V zápětí následující zasedání Rady Společnosti národů bylo věnováno jakémusi mravnímu procesu nad Německem a přineslo jednomyslné schválení resoluce, podané a odůvodněné Lavalem, ve kterém bylo svévolné zbrojení Německa prohlášeno za porušení mírových smluv i závazků Německa, plynoucích z paktu Společnosti národů, jemuž je dosud podrobeno. Námitky proti tomuto odsouzení ozvaly se jen sporadicky a podmíněčně jednak u států tak zv. neutrálních, jednak z úst polského ministra zahraničí Becka, který zde zejména ironisoval návrh stanovit přesnější sankční opatření pro případ dalších podobných poruch. Při hlasování ukázala se však jediná abstinence dánského ministra zahraničí Muncha, který měl arci zvláštní důvody neexponovat svou malou zemi proti německé přesile. Beck za Polsko hlasoval však pro francouzskou resoluci, což způsobilo po jeho předchozím kritickém projevu značné překvapení. Polsko nemělo odvahy stavěti se zřejmě po bok Německa proti sjednocené Evropě a chtělo snad přímo dokázat, že si rezervuje opravdu postavení samostatné, že není vázáno na Německo právě tak, jako není vázáno souhlasit se všemi akcemi, jichž iniciativa vychází z Paříže. Německo ohradilo se proti ženevské resoluci formálním protestem, při čemž dbalo však znovu, aby nepoškodilo vyhlídky na další jednání se západem.

Německá politika hledí od počátku zajistit si jistou blahovůli u západních velmocí, Anglie i Francie, a ponechat si právě takto volnou expansi do Evropy střední a východní. Při tom pomýšlí na jakési podílnictví Polska. Odpor italský bere s jistým gestem podceňování do počtu. V tomto směru staví se mu do cesty však s plným odhodláním politika francouzská. Již ministr Barthou navázal spojení se sovětským Ruskem, jež se cítí nyní hitlerovským Německem přímo ohroženo. Byl při tom veden nejen úvahou, že Rusko může dnes již poskytnouti značný mocenský faktor proti Německu, nýbrž především tím, že Francie ve vlastním zájmu nemůže strpěti rozpjetí Německa na východ, které by je posílilo do té míry, že by pak nebylo možno

mu účinně klásti odpor. Nástupce Barthouův Laval pokračuje důsledně v této linii, veden stejnou úvahou, třebaže jeho koncepce je pružnější a přístupnější kompromisu. Sovětské Rusko je při tom odhodláno na sto procent ke každému protiněmeckému spolku, vidouc tu svého úhlavního a nesmiřitelného nepřítele. Litvínov nabízel Francii přímo spolek na boj a odboj, když se ukazovalo, že zejména pro odpor polský nelze realizovat Barthouův východní pakt na podkladě regionální úmluvy v rámci Úmluvy Společnosti národů. Francie nemohla však připustit, aby její politika opustila bezpečnou půdu ženevskou a vydala se na dobrodružné dráhy soukromých aliancí, tedy vlastně povolila tendenci, zanášené do mezinárodní politiky Hitlerem za ochoty některých jiných mocenských činitelů. Z toho povstaly jisté průtahy při koncepci a parafování smlouvy o vzájemné pomoci, sjednávané mezi Moskvou a Paříží a podle analogie i Moskvou a Prahou. Takovéto smlouvy na místě původního generálního paktu o vzájemné pomoci na východě, — a na místě nabízené aliance sjednané prostě státy v této oblasti společným zájmem spojenými — jsou úplně v politické linii stresské, na níž bylo přivedeno i Německo. Laval neuchýlil se od této linie ani o vlas, takže sovětská vláda dala nakonec souhlas k smlouvě, zůstávající přísně v rámci ženevském a dbající i ohledů, které pro Francii plynou ze smlouvy locarnské. Prakticky to znamená, že vzájemná pomoc mezi oběma smluvními velmocemi je vázána na rozhodnutí Rady Společnosti národů nebo na zjištění neschopnosti této Rady k účinnému rozhodnutí. A dále, že i v případě evropského zmatku Francie by mohla přinést Rusku pomoc proti Německu jen za souhlasu obou svých sousedů, Anglie a Italie. Tyto mocnosti garantují totiž frontu rýnskou na obě strany, proti útoku vedenému od západu stejně jako od východu. Francie nesmí se vystaviti nebezpečí, že by její vpád do Porýní ve prospěch Ruska mohl být vykládán za nevyprovokovaný útok na Německo. Franko-ruská smlouva byla tedy sjednána tak, že všechna práva a povinnosti, plynoucí z členství obou států ve Společnosti národů a z jejich starších smluv, byla zachována. Podle analogie byla pak sjednána a podepsána smlouva československo-sovětská, jejíž jednání nenarazilo na další obtíže. — Smlouva franko-ruská byla sice podepsána v Paříži dne 2. května, ministr Laval nastoupil cestu do Moskvy, která původně byla určena k tomuto účelu, dne 9. května. Mohl však nyní po této úpravě textu zastaviti se ve Varšavě, aby získal polskou spolupráci na zajištění míru ve východní oblasti. Polská vláda odmítala zúčastniti se regionálního paktu o vzájemné pomoci dokazujíc, že si už zajistila své postavení dvěma smlouvami stejného znění s oběma velkými sousedy, s Německem i Ruskem. Jsou to smlouvy, přinášející závazek neútočiti, omezený na smluvní lhůtu deseti let. Tato konkrétní a přehledná úmluva zdá se Polsku výhodnější nežli obecný pakt se závazkem vzájemné pomoci, který by nutil Polsko, aby přijímalo spojenectví a poskytovalo průchodní právo buď armádě německé nebo sovětské. Polsko má své dobré důvody obávat se takovéto eventuality, ježto v žádném z obou případů neskončilo by to pravděpodobně bez nového dělení Polska. Nová koncepce franko-ruského společenství, která nepřináší Polsku závazků a nestaví je před fait accompli, není již v Polsku odmítána, třebaže určitá hořkost vzájemného poměru dosud zůstává. Střízlivý a realistický Laval nenechává se tím však zmásti. Soudí, že nelze Polsko ponechávat na pospas propagandě německé a že naopak může i při svém středním a zdrželivém postavení prokázati míru cenné služby. Podstatný zájem Polska ukazuje v tomže smyslu jako zájem francouzský a všech států, které vyšly vítězně z poslední války a z mírových

smluv. Jest to jen jeho nedůvěra k Rusku a k sovětům, která situaci na východě komplikuje. Průběh varšavských porad Lavalových potvrdil toto stanovisko. Polsko nemění sice své odmítání všeobecného paktu o vzájemné pomoci a netají se svým odporem proti spojení se sověty, ale na druhé straně trvá na spojení s Francií a je ochotno pracovat na zajištění míru i proti případné násilné expansi Německa. Účinky Lavalova zájezdu mohou tedy být jen příznivé.

Současně utrpělo Polsko nenahraditelnou a nesrovnatelnou ztrátu smrtí maršálka Pilsudského, který byl formálně sice jen ministrem války, ve skutečnosti však diktátorem a přímo ztělesněním všech snah obnoveného státu. S ním mělo Polsko docela určitý profil, který, ať již byl komu příjemný či ne, byl pevný a zřetelný, takže se dal bezpečně zařazovat do rozpočtu. Po jeho úmrtí stává se situace v Polsku a také posice Polska mezi národy nejistou a nelze předem říci, jakým směrem se poměry budou dále vyvíjet. Zejména když polská ústava byla nyní reformou postavena na základ nedemokratický a rozhodování vloženo do rukou určitého kruhu, jehož složení a jehož smýšlení nelze přehlédnouti a za jehož jednotu a soudržnost nelze ručiti. Tím je i vše, co dosud bylo dosaženo v politice zahraniční, znovu opatřeno otázkou.

Itálie věnuje se přípravě římské konference států podunajských s veškerou horlivostí a péčí, která přísluší významu tohoto nejvlastnějšího díla Mussoliniho. Nejde tu vlastně o nic jiného, než o provedení společného usnesení ze schůzky Lavalovy s Mussolinim na počátku tohoto roku, kdy obě latinské velmoci se dorozuměly o společné středoevropské politice proti Německu, předpokládající ovšem sblížení také obou skupin sukcesorních států, to jest Malé dohody a rakousko-maďarské klientely Itálie. Mussolini octl se tím před trapnou otázkou, „jak to řeknu svému dítěti“ a pozval tudíž Rakušany a Maďary k předběžné poradě do Benátek na počátku května. Porada měla přísně důvěrný a pouze přípravný ráz, takže informace zůstaly v oblasti pouhých dohadů, jisto je však, že italská diplomacie pokoušela se zde pohnout Maďary k ústupnosti a pochopení nevyhnutelných nároků změněné situace. Pešť kladla tu své podmínky a výhrady. Hledí dosáhnout jednak okamžitého uznání zbrojní rovnoprávnosti, to jest otevřeného zavedení obecné branné povinnosti, jednak zajištění svých možností revisní propagandy, jež ohrožuje závazek nevmešování se podle navrhovaného paktu. Poněvadž Malá dohoda není ochotna dáti svolení k jakékoli změně trianonské smlouvy, ani pokud jde o otázky omezení zbrojení, dříve než bude vybudován řádně nový systém bezpečnosti ve střední Evropě, nezbylo Itálii než škrtnout toto thema s pořadu své konference a přimět Maďary, aby přesto ji obeslali. Aspoň to zdá se býti zaručeno. Na druhé straně chce však Mussolini rezervovat Maďarům jejich „právo na revisi“, opíraje se aspoň o 19. článek Úmluvy o Společnosti národů. V tomto smyslu je ovšem Maďarsko odkázáno na dobrou vůli se sousedy, poněvadž jinak nemůže zmíněný článek ženevského paktu fungovat, a tím spíše tedy k zabočení na linii nové italské politiky. Maďarsko dále hledí získat nových výhod pro své menšiny ve státech malodohodových, které přirozeně budou v tom případě zas uplatňovat nárok reciproční ve prospěch svých vlastních krajanů v Maďarsku, kteří tam nepožívají pražádných práv. Zbývá také stále choulostivá otázka habsburské restaurace, o níž sice se znovu a znovu opakuje, že není aktuální, která však přesto definitivně nemizí. Zejména nynější vláda rakouská, složená z rozhodných legitimistů a z lidí, kteří si netroufají sami svůj

režim udržet, nechce se na žádný způsob vzdátí tohoto posledního stébla, jehož by se případně mohla zachytit. Proto trvá na tom, aby závazek nevměšování se vztahoval také na případnou změnu ústavy ve smyslu legitimistickém. Naproti tomu Malá dohoda zdůrazní, že případná restaurace Habsburků je otázkou, týkající se podle zřetelného prohlášení konference velvyslanců z roku 1921 všech států, na jejichž území se kdysi vztahovala svrchovanost tohoto panovnického domu. Z toho důvodu nelze ji považovat za čistě vnitřní záležitost a závazky nevměšování nemohou se na ni vztahovat. Mussolini pozval nyní do Benátek také jihoslovanského ministerského předsedu Jevtiče, jehož režim byl právě upevněn novými volbami do skupštiny. Zastaví se na konferenci se státním tajemníkem Suvichem při cestě do Ženevy. Jevtič bude tlumočit názory a stanovisko Malé dohody, při čemž se bude jednat také o dalším vybudování zlepšeného italsko-jihoslovanského poměru, jež bylo tak slibně zahájeno nástupním projevem nového italského vyslance v Bělehradě.

Německo nedává se rušit ve svých přípravách vojenských žádnými protesty ani novým politickým seskupením spojených velmocí, ba nešetří ani Anglie, na jejíž blahovůli mu tolik musí záležeti. Krátce po ženevském odsouzení oznámila německá vláda anglickému vojenskému přidělení, že zahájila stavbu nových ponorek, kterých bude prozatím dvanáct s poměrně slabou tonáží 250 tun, ale nikdo nepochybuje, že po prvních zkouškách a výcviku německého námořnictva budou následovat stavby další. Německo je zkrátka rozhodnuto poříditi si právě takovou a co možno lepší výzbroj, jako kterýkoli jiný veliký vojenský stát. Jestli v námořním oboru nemůže Německo rychle improvizovat loďstvo, které by se rovnalo velmocem, v tomto oboru již dávno pokročivším, může se za to vykázat nejdokonalejším letectvím, jež pomocí svého velikého civilního a obchodního vzdušného letectví téměř v úplné tajnosti a přes noc si pořídilo v netušené síle. Ještě na podzim loňského roku domnívala se úřední místa anglická, že německé vzdušné zbrojení zůstane ve skrovných rozměrech, ale již za návštěvy Simonovy v Berlíně netajil se kancléř Hitler, že Němci se po té stránce úplně vyrovnají Angličanům. V poslední době se však dokonce ukázalo, že německé vzdušné loďstvo rovná se při nejmenším letectví celé britské říše i s nejbudovanějšími koloniemi. Z toho vzniklo veliké znepokojení u anglické veřejnosti, která dosud pohlížela na německé zbrojení spíše jako na nutné zlo. V anglické dolní sněmovně bylo promluveno z vládních i opozičních míst velmi ostře o bezohlednosti německého zbrojení a kancléři Hitlerovi byla adresována již docela kategorická výzva, aby místo svých dosavadních mírumilovných řečí ohlásil konkrétní minimální program, který Německo si v tomto směru klade a jak si představuje celkové omezení zbrojení případnou mezinárodní úmluvou, k níž zásadně prohlašuje se dále za ochotné. Hitler ohlásil již svůj projev o této věci.

Dr. Rudolf Procházka.

HOSPODÁŘSTVÍ VNITŘNÍ A ZAHRANIČNÍ.

Jak v politice tak v parlamentarismu bude národní hospodářství zaujímati stále rostoucí význam, a proto jsme se rozhodli, počínaje dnešním číslem, rozšířiti obsah Moderního státu o část hospodářskou, jejíž redakcí jsme pověřili pana JUDra Václava Píseckého.

Je přirozeno, že technika hospodářského zpravodajství měsíční revue je založena na zcela jiných základech, než hospodářských rubrik denního tisku, poněvadž i účel jeho je rozdílný. Denní tisk je věrným obrazem překotně se střídajících hospodářských